

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Ter introductie

VOOR U LIGT ‘DE NIEUWE WERELD’, de kloeke zomeruitgave van *Christen Democratische Verkenningen*, die ook als boek wordt uitgegeven. Het boek gaat over de veranderende machtsverhoudingen in de wereld, twintig jaar na de val van de Muur. Destijds, in het najaar van 1989, was de stemming euforisch. De toekomst zou grenzeloos zijn en liberale democratieën zouden aan een wereldwijde zegetocht beginnen. Volgens de Amerikaanse filosoof Francis Fukuyama waren we ‘aan het einde van de geschiedenis’ beland. De ideologische strijd was gestreden en in het voordeel van liberaal-democratische rechtsstaten beslecht. Vrije markten zouden bovendien overal voor welvaart en economische groei zorgen. Het enige, overigens niet geringe, probleem waaraan ‘de laatste mensen’ nog bloot zouden staan, is dat van de oeverloze verveling die ons kan overvallen omdat we van alles genoeg hebben en toch niet gelukkig zijn.

Hoewel ook Fukuyama in zijn meest optimistische buien, voor deze laatste, netelige kwestie geen oplossing wist, was voor hem de situatie in 1992, toen hij zijn boek schreef, helder: de enige levensvatbare ideologie voor de wereld was van westerse, liberaal-democratische en liberaal-economische (om niet te zeggen Angelsaksische) snit.

* * *

Inmiddels weten we dat de wereld iets ingewikkelder in elkaar zit. Liberale democratieën staan onder druk van opkomende autoritaire regimes. Het project ter bevordering van de mensenrechten wordt volgens minister Verhagen weer openlijk als een westerse uitvinding en machtsinstrument aan de kaak gesteld. Hij signaleert in het interview met CDV een ‘toenemende morele schaarste’ in de wereld. Voor het eerst sinds tijden worden we ons weer pijnlijk bewust van de donkere zijde van een losgeslagen economisch vrijheidsstreven zonder maat. Amerika lijkt twintig jaar

na de val van de Muur niet meer zonder meer de nieuwe wereld te verbeelden. Nieuwe economische en politieke tegenmachten en oude strategische problemen rond de schaarste van energie, grondstoffen en voedsel komen in alle hevigheid weer op. Twintig jaar na 1989 is niet een harmonieuze wereldorde aangebroken, maar lijkt de wereld eerder in een nieuwe wanorde te zijn beland. Hoog tijd om een nieuwe machtsbalans op te maken.

* * *

De uitgave bestaat uit vijf delen. In het eerste deel gaan we onder meer aan de hand van buitenlandcommentatoren van Nederlandse dagbladen na hoe twintig jaar na de val van de Muur de toestand van de Verenigde Staten is. Is 'de reus klein geworden', zoals Jan Sampiemon, voormalig chef buitenland van *NRC Handelsblad*, meent, of moeten we met Martijn Roessingh, chef buitenlandredactie van *Trouw*, stellen dat het zagen aan de stoelpoten van de VS 'slechts met een nagelviiltje' gebeurt? Als speciale bijdrage uit de VS zelf biedt buitenlandcommentator James Lindsay een doorkijkje in de machtsverhoudingen in de wereld, waarbij volgens hem de verrassende veerkracht van de Amerikaanse macht een terugkerend refrein is.

* * *

In deel II (*Twintig jaar na de val van de Muur: Europa*) gaan we na in hoeverre Europa een machtsfactor in de wereld is, kan worden of zou moeten zijn. Volgens Ulrike Guérot, werkzaam voor de *European Council on Foreign Relations* (ECFR), is het een misverstand de macht van Europa met die van andere landen te vergelijken. Dat is een overschatting, maar vooral ook een onderschatting van hetgeen Europa vermag. Meer nog dan klassieke staten dat ooit zouden kunnen, kan de EU als vredesbemiddelaar en cultureel centrum van de wereld duurzame verbindingen in de wereld leggen. Maar Peter van Ham trekt in zijn bijdrage fel van leer tegen dergelijke al te idealistische beschouwingen. Met wat Guérot 'de politiek van de uitgestoken hand' noemt, rangeert Europa zich langs de zijlijnen van de menselijke geschiedenis en zet zij zich als een weerloze 'eeuwige theedrinker' te kijk.

* * *

In deel III staan Rusland, Azië en het Midden-Oosten centraal, met onder meer bijdragen over de opkomst van China en over het Palestijns-Israëlijs conflict. Volgens Fred Grünfeld, hoogleraar aan de Universiteit van Utrecht, pakken de veranderende machtsverhoudingen niet per se ongunstig uit voor de kansen op een nieuw vredesproces, zeker nu president Obama zich er actief voor wil inzetten.

* * *

De twee laatste delen staan in het teken van de internationale betrekkingen vandaag (iv) en die van morgen (v). In het laatste deel vindt u onder andere

---

een pleidooi voor een Economische Veiligheidsraad van WRR-stafflid Robert Went. Volgens hem kunnen de gevolgen van onevenwichtige economische ontwikkelingen niet meer worden opgelost binnen de bestaande structuren of met de neoliberale agenda voor deregulering en liberalisering die de afgelopen tijd dominant was. Hoogleraar internationale betrekkingen Jaap de Wilde daarentegen signaleert in zijn bijdrage een unieke eensgezindheid onder de grondmachten, omdat zelfs landen als China zich hebben aangesloten bij de liberale internationale economische orde. Ook is de normerende betekenis van het internationaal recht groter dan ooit.

* * *

Tussendoor vindt u in *De contouren van de nieuwe wereld* interviews met de beduidend minder optimistische minister van Buitenlandse Zaken Maxime Verhagen, met de historici Frank Ankersmit en James Kennedy en met de nestor van de Nederlandse journalistiek, Jérôme Heldring. Ook hij blaast bepaald niet de loftrompet over de huidige (wan)orde in de wereld. Hij maakt zich vooral zorgen om de schokbestendigheid van onze democratie.

* * *

Verder leest u — naast de boekenrubriek en de poëtische intermezzo's — een vinnige DWARS tussen Gerrit de Jong en René Paas over de staat van het maatschappelijk middenveld, en wordt de actualiteit van Paus Johannes Paulus II en diens rol bij de val van het communisme belicht.

Jan Prij, redactiesecretaris CDV